

Justitiedepartementet
Åklagarenheten
103 33 Stockholm

**Yttrande över betänkandet Färre i häkte och minskad isolering
(SOU 2016:52)**

(Departementets dnr Ju2016/05918/Å)

Utredningen, som enligt kommittédirektivet syftar till att begränsa användningen av häktning och restriktioner, tar sin utgångspunkt i den återkommande kritik som har riktats mot Sverige på dessa områden. Tingsrätten delar uppfattningen att den kritik som bland annat FN och Europarådet framfört bör tas på allvar och det är av stor vikt att Sverige lever upp till sina folkrättsliga åtaganden. Målet bör vara att åstadkomma en reglering som ger förutsättningar för att effektivt föra utredningar om brott framåt, men som samtidigt uppfyller de internationella organens krav på att isolering enbart ska komma i fråga i undantagsfall och under kortast möjliga tid. Tingsrätten, som i huvudsak inte har något att invända mot betänkandet, vill framföra följande.

Alternativ till häktning

Tingsrätten delar utredarens uppfattning att de befintliga alternativen till häktning, dvs. reseförbud och anmälningsskyldighet, idag utnyttjas i begränsad omfattning. I utredningen föreslås ytterligare två alternativ till häktning; hemarrest och områdesarrest, vilka i huvudsak skulle innebära ett förbud för den misstänkte att lämna bostaden respektive ett visst geografiskt område. Som utredaren konstaterat torde dessa tvångsmedel främst komma i fråga i fall där det inte föreligger någon kollusionsfara. Tingsrättens bedömning är att de föreslagna tvångsmedlen riskerar att tillämpas endast i begränsad omfattning och då kanske främst i fall där det redan idag skulle kunna bli aktuellt att ålägga

den misstänkte ett reseförbud. Tingsrättens uppfattning grundar sig främst i att det i flertalet fall där häktning aktualiseras finns en kollusionsfara. I många av de övriga fallen finns risk att tvångsmedlet i det enskilda fallet inte bedöms som lämpligt utifrån den misstänktes personliga förhållanden.

Genom förslaget åläggs Kriminalvården en relativt stor utredningsbörda. I praktiken torde tingsrätten sällan frånga Kriminalvårdens bedömning i lämplighetsfrågan, vilket i förlängningen kan medföra att Kriminalvården de facto skulle stå för prövningen av om hem- eller områdesarrest kan tillämpas i det enskilda fallet.

Kriminalvården ska enligt betänkandet även sköta övervakningen av den misstänkte. Utgångspunkten är att övervakningen ska ske genom gps-utrustning, men i övrigt motsvara övervakningen vid avtjänande av fängelsestraff genom intensivövervakning. För att komma i fråga som ett mer användbart alternativ till häktning torde det krävas, åtminstone i fall där flyktfara föreligger, att övervakningen av hur den misstänkte förflyttar sig istället skulle ske i realtid, för att möjliggöra ett omedelbart ingripande om denne beger sig utanför det tillåtna området.

Mot bakgrund av det ovan anförda avstyrker tingsrätten förslaget om att införa ytterligare tvångsmedel, hemarrest och områdesarrest, som alternativ till häktning.

Begränsning av häktningstiderna

Tidsfrist

I syfte att begränsa häktningstiderna har utredaren föreslagit att frihetsberövandet fram till åtal ska få vara längst sex månader för vuxna och tre månader för personer under 18 år. Häktningstiden ska kunna förlängas om det finns synnerliga skäl respektive, vad gäller personer under 18 år, om det är absolut nödvändigt.

Tingsrätten instämmer i uppfattningen att det är angeläget att begränsa häktningstiderna, särskilt för unga, och tillstyrker förslaget om tidsfrister för häktningstider. Ett krav på att det ska finnas synnerliga skäl för att förlänga häktningen torde enligt tingsrättens mening leda till en restriktiv bedömning av när en häktning kan förlängas utöver sexmånadersfristen. Samtidigt kan konstateras att de omständigheter som enligt utredaren ska anses utgöra synnerliga skäl – exempelvis ett mycket högt straffvärde eller särskilt svårutredd brottslighet – är just sådana omständigheter som även idag föranleder långa häktningstider.

Tingsrättens uppfattning är dock att rätten alltjämt bör ha möjlighet att häkta en tilltalad ex officio i fall då det finns risk för att den tilltalade undanhåller sig lagföring eller straff (flyktfara). Möjligheten att häkta tilltalade används i en inte obetydlig utsträckning i dessa fall. Även om detta ibland sker på yrkande av åklagaren utgör rättsens möjlighet till häktning ex officio ett viktigt verktyg när rätten ska fullgöra sin skyldighet att efter att åtalet väckts föra målet framåt i fall där den tilltalade undanhåller sig lagföring eller straff. Det är också tingsrätten som i dessa fall förfogar över den utredning som kan ligga till grund för bedömningen av att flyktfara föreligger. Det kan här tilläggas att den tilltalade i dessa fall under längre tid är häktad i sin utevaro och att restriktioner överhuvudtaget sällan kommer i fråga.

Däremot framstår det som lämpligt att åklagaren ges möjlighet att häva ett beslut om häktning även efter att åtal väckts. Här krävs dock att åklagaren är tydlig i sin kommunikation med domstolen, särskilt i de fall då åklagaren underrättar domstolen om att skäl till fortsatt häktning saknas utan att åklagaren själv hävt häktningen.

Tidsplan

Tingsrätten tillstyrker förslaget om att åklagaren ska åläggas att redovisa en tidsplan för förundersökningen inför eller vid varje omhäkningsförhandling. Som utredaren noterat förekommer sådana tidsplaner redan utifrån de

föreskrifter som införts i riksåklagarens riktlinjer. Både rättens och den häktades möjligheter att överblicka hur förundersökningen fortskrider förbättras genom att åklagaren presenterar en plan för det fortsatta arbetet. En tidsplan skulle på så sätt, som utredaren har anfört, kunna utgöra ett viktigt underlag för tingsrättens bevakning av att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Tingsrättens uppfattning är dock att detta endast i begränsad omfattning kommer att påverka utredningstiderna, som i många fall påverkas av allt för långa handläggningstider för analyser, inte sällan hos Nationellt forensiskt centrum (NFC), samt omfattningen av de misstänkta gärningar som föranlett häktningen.

Utökad restriktionsprövning av domstolarna

Rättens prövning av restriktioner

I syfte att minska användningen av restriktioner föreslår utredaren att rätten ska pröva om åklagaren ska få tillstånd att inskränka den häktades kontakter med omvärlden utifrån fyra restriktionskategorier.

Tingsrätten, som i och för sig inte har någonting att invända mot förslaget, konstaterar att det i praktiken kan visa sig svårt för den enskilde domaren att göra en reell bedömning av behovet av att ålägga den misstänkte en viss typ av restriktioner. Beslutet kommer oundvikligen att fattas utifrån ett begränsat underlag, där åklagaren alltjämt är den som har bäst inblick i utredningen. Tingsrättens bedömning är dock att den föreslagna regleringen bör kunna bidra till att minska användningen av restriktioner och till att åklagaren själv i än högre utsträckning än idag överväger behovet av restriktioner i det enskilda fallet. Tingsrätten delar utredarens uppfattning att förslaget kommer att medföra ett behov av utbildningsinsatser. Tingsrättens bedömning är att detta behov kan visa sig vara relativt omfattande.

Tingsrätten konstaterar att det inte framgår helt tydligt av den föreslagna bestämmelsen i 24 kap. 5 a § rättegångsbalken hur de där angivna restriktionskategorierna förhåller sig till de sju punkter för restriktioner som

anges i 6 kap. 2 § häkteslagen (2010:611). Vidare noteras att den som är ålagd restriktioner kan begära att rätten prövar restriktionsbeslutet enligt 6 kap. 4 § häkteslagen. Det förefaller som att den föreslagna regleringen kan leda till en situation där rätten först ger åklagaren tillstånd till att exempelvis begränsa den häktades rätt att bo och samsitta med annan intagen (kategori tre) för att sedan överpröva sitt eget beslut vid en begäran om prövning av ett beslut om inskränkning av rätten att vistas i gemensamhet med andra intagna (6 kap. 2 § 1 p. häkteslagen).

Övriga föreslagna förändringar

Tvåårsregeln

Tingsrätten har ingenting att invända mot att den så kallade tvåårsregeln, som innebär en presumtion för häktning vid misstanke om brott som inte har lindrigare straff än två års fängelse i straffskalan, tas bort.

Rättens sammansättning vid kombinerad häktnings- och huvudförhandling

Tingsrätten tillstyrker att möjligheten att avgöra ett mål slutligt genom kombinerad häktnings- och huvudförhandling utökas genom att lagstiftningen möjliggör att sådana mål avgörs av en lagfaren domare utan nämndemän.

Interimistiska förordnanden

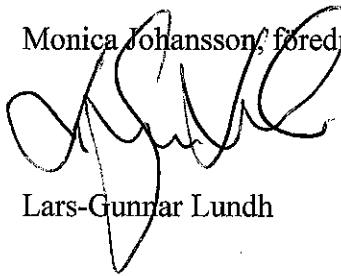
Utredaren har föreslagit att en åklagare interimistiskt ska kunna förordna offentlig försvarare för en anhållen person om det annars finns risk för att utredningen onödigt fördröjs. Tingsrätten anser att det i och för sig är positivt om frihetsberövanden på detta sätt kan förkortas. Samtidigt är det inte helt okomplicerat att överlåta åt åklagaren, som oaktat sin objektivitetsplikt alltjämt är part i frågan, att utse den misstänktes försvarare. Att detta sker utifrån en turordningslista över de advokater som anmält intresse för att åta sig sådana uppdrag utgör inte i sig någon garanti för att advokaten i fråga besitter särskilda kunskaper på området. Det finns en viss risk att det föreslagna förfarandet kan komma att försvåra för försvararen att bygga förtroende hos den misstänkte. Förfarandet får inte heller innebära en begränsning av den misstänktes rätt

enligt rättegångsbalken att företrädas av den försvarare han eller hon själv väljer. En situation som kan komma att aktualiseras är att försvararen som den misstänkte utser är villig att åta sig uppdraget endast under förutsättning att denne meddelas ett förhandsbesked om att rätten till ersättning för uppdraget även omfattar eventuella merkostnader på grund av att försvararen har sin verksamhet på annan ort. Det finns anledning att överväga hur en sådan situation bör lösas praktiskt, med hänsyn till att åklagaren saknar behörighet att fatta beslut i den frågan.

Tingsrätten har inget att invända mot de förändringar som i övrigt föreslås i betänkandet.

Yttrandet har beslutats av lagmannen Lars-Gunnar Lundh och tingsfiskalen Monica Johansson, föredragande.

Lars-Gunnar Lundh